

بسمه تعالی

صدرالدین بلادی موسوی

کارشناس ارشد جمعیت شناسی

مشاور ریاست مرکز آمار ایران

تاخیر در ازدواج و مجرد قطعی

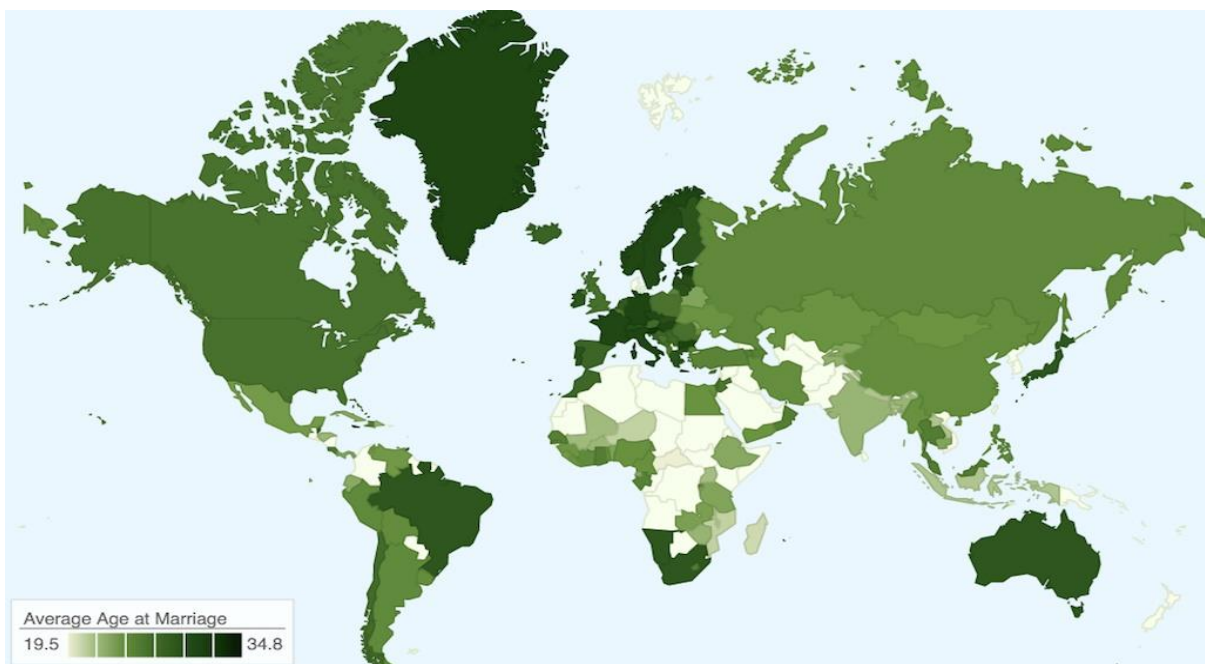
ازدواج در جوامع مختلف کاملاً تحت تاثیر مسائل فرهنگی، اجتماعی، دینی و حتی اقتصادی می باشد. این عوامل در کشورهای مختلف باعث کاهش یا افزایش در حجم و سن ازدواج می شود. در برخی کشورهای اروپایی و آمریکایی، مخصوصاً کشورهای ثروتمند و پیشرفته الگوی ازدواج تغییر پیدا کرده به طوری که برخی ازدواج نمی کنند یا خیلی دیر ازدواج می نمایند اما در کشورهای آفریقایی و آسیایی مخصوصاً در جوامع مسلمان هنوز عمومیت ازدواج بالاست.

بر اساس آمار سازمان ملل متحد سن ازدواج در دنیا بالا رفته است و از حدود ۲۳ سال برای زنان در سال ۱۹۷۰ به بالای ۲۵ سال و از حدود ۲۷ سال برای مردان در ۱۹۷۰ به بالای ۳۱ سال در سالهای اخیر رسیده است. این آمار در کشورهای مختلف تا ۱۰ سال هم اختلاف دارد در برخی کشورهای آفریقایی جوانان، اغلب قبل از ۲۰ سالگی ازدواج می کنند در حالی که در کشورهای اسکاندیناوی اغلب تا ۳۰ سالگی هم ازدواج نمی کنند.

نکته ای که در اینجا وجود دارد کمتر بودن فاصله سنی بین مردان و زنان هنگام ازدواج در کشورهای توسعه یافته در مقایسه با کشورهای کمتر توسعه یافته است. به طوری که در کشورهای توسعه یافته این فاصله حدود دو سال است در حالی که در کشورهای در حال توسعه حدود ۵ سال است. به نظر می آید در کشورهایی که سن ازدواج بالا می رود فاصله سنی ازدواج بین مردان و زنان کاهش پیدا می کند. در سوئد که با متوسط سن ازدواج ۳۴,۳ سال بالاترین سن ازدواج را در سال ۲۰۱۲ دارد، متوسط سن ازدواج مردان ۳۵,۶ و زنان ۳۳,۱ سال است که فاصله سنی بین مردان و زنان حدود ۲,۵ سال است و در هند با به ترتیب ۲۸ و ۲۲,۲ سال در سال ۲۰۱۱، فاصله سنی حدود ۶ سال است. این وضعیت در ایران هم صادق است. در سال ۱۳۴۵ فاصله سنی ازدواج بین مردان و زنان حدود ۷ سال بوده که در سالهای ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ این فاصله به حدود ۳ تا ۴ سال رسیده است.

به نظر می آید رابطه ای بین سن ازدواج و توسعه یافتگی کشورها هم وجود داشته باشد . به طوری که هر قدر جامعه برخوردارتر باشد احتمالاً سن ازدواج بالاتر است . بر اساس آمار سازمان ملل در بین ۲۰ کشور پرجمعیت دنیا ، کشورهای ثروتمند ، آلمان (۳۳ سال)، برزیل (۳۱ سال) ، ژاپن (۳۰ سال) و آمریکا و انگلیس (۲۷,۹ سال) بالاترین سن ازدواج را دارند و از آن طرف در ۲۰ کشور پرجمعیت دنیا ، بنگلادش و اندونزی که توسعه اقتصادی کمتری داشته اند ، پایین ترین سن ازدواج با ۲۲ سال را دارا هستند . ایران در این جدول با متوسط سن ازدواج ۲۵,۲ سال جایگاه یازدهم را دارد . البته در همه کشورها رابطه مثبت پیشرفت اقتصادی و سن ازدواج صادق نیست به عنوان مثال کشور هند با جایگاه اقتصادی بالایی که پیدا کرده سن ازدواج هنوز ۲۳ سال است که نسبتاً پایین است و در کشور شیلی با موقعیت اقتصادی نسبتاً پایین ، سن ازدواج برابر با آمریکای برخوردار است.

نقشه زیر با رنگ سبز میانگین سن ازدواج در مناطق مختلف جهان در سال ۲۰۱۵ را بر اساس گزارش سازمان ملل متحد نشان می‌دهد به طوری که هر چه رنگ سبز پررنگتر می‌شود سن ازدواج بالاتر می‌رود. سن ازدواج در این نقشه بین ۱۹,۵ سال تا ۳۴,۸ سال در کشورهای مختلف متغیر است.

در مقالات قبلی که در این سایت منتشر شده پیش‌رسی ازدواج و متوسط سن ازدواج بررسی شد در این مقاله ضمن ادامه مباحث قبل در خصوص سن ازدواج در کشورهای مختلف ، تجرد قطعی در ایران بررسی می شود .

تجرد قطعی بر عکس عمومیت ازدواج نشان دهنده عدم ازدواج تا سن ۵۰ سالگی است منظور از تجرد قطعی، نسبت درصد کسانی است که تا سن ۵۰ سالگی ازدواج ننموده اند با فرض اینکه دیگر ازدواج نمی نمایند این شاخص به لحاظ تأثیری که می تواند بر زاد و ولد و باروری بگذارد حایز اهمیت است.

تجرد قطعی تا قبل از سال ۱۳۷۵ دارای نوسان بوده ولی بعد از این سال روند افزایشی پیدا کرده است . بر اساس جدول یک تجرد قطعی در سال ۱۳۷۵ برای مردان حدود ۱٫۱ درصد و برای زنان ۱٫۲ درصد بدست آمده است . روند افزایشی تجرد قطعی در زنان خیلی بیشتر از مردان بوده به طوری که طی سالهای ۱۳۷۵ لغایت ۱۳۹۵ این شاخص برای مردان حدود دو برابر شده ولی برای زنان بیش از سه برابر بوده است .

جدول ۱- تجرد قطعی کشور و درصد تغییرات آن بر حسب جنس در سالهای ۱۳۹۵-۱۳۴۵

سال	مرد	زن	درصد تغییرات	
			مرد	زن
1345	1.52	0.84	-	-
1355	1.16	0.83	-23.57	-1.34
1365	1.61	1.44	38.53	74.16
1375	1.1	1.19	-31.58	-17.66
1385	1.34	1.84	21.82	55.27
1390	1.82	2.82	36.19	53.46
1395	2.26	3.73	24.18	32.27

در سال ۱۳۸۵ حدود ۱,۳۴ درصد از مردان و ۱,۸۴ درصد از زنان هرگز ازدواج نکرده اند . این نسبت برای سال ۱۳۹۵ به ترتیب به ۲,۳ و ۳,۷ درصد افزایش پیدا کرده است .

هر چند مجرد قطعی در ایران افزایش پیدا کرده اما هنوز در مقایسه با کشورهای مسلمان تفاوت قابل توجهی ندارد اما در مقایسه با کشورهای شرق آسیا خیلی پایین تر است . مجرد قطعی برای مردان و زنان ژاپنی بترتیب ۱۷ و ۱۲ درصد بوده است .

بالتر بودن سرعت افزایش مجرد قطعی در زنان در مقایسه با مردان باعث شده مجرد قطعی زنان بیشتر از مردان شود . در سال ۱۳۴۵ مجرد قطعی مردان بیشتر و حدود ۲ برابر زنان بوده است بعد از این سال مجرد قطعی زنان به تدریج افزایش و به مردان نزدیک شده و در سال ۱۳۷۵ مجرد قطعی زنان از مردان پیشی گرفته و در سال ۱۳۹۵ نسبت مجرد قطعی زنان به حدود ۱,۶ برابر مردان رسیده است . بالا بودن سرعت افزایش مجرد قطعی زنان شاید به دلیل افزایش سطح سواد و تحصیلات آنان باشد که در آینده بیشتر نمایان می شود . ادامه تحصیلات مخصوصا تحصیلات عالی در سطوح کارشناسی ارشد و دکتری زنان باعث شده ازدواج را به تاخیر بیندازند و از این طریق کم کم شانس ازدواج خود را از دست دهند و همچنین بخشی از آنان بدلیل استقلال مالی تمایلی به ازدواج نشان ندهند . دیگر آنکه عدم شانس انتخاب همسر برای زنان ، احتمال افزایش مجرد قطعی زنان را در مقایسه با مردان بیشتر کرده است . این موارد باعث می شود روند افزایشی مجرد قطعی زنان احتمالا ادامه پیدا کند .

جدول ۲- درصد مجرد قطعی کشور به تفکیک جنس و مناطق در سالهای ۹۵-۱۳۷۵

۱۳۹۵		۱۳۸۵		۱۳۷۵		استان
زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	
۳,۷	۲,۳	۱,۸	۱,۳	۱,۲	۱,۱	کل
۳,۷	۲,۴	۲	۱,۵	۱,۴	۱,۲	شهری
۳,۹	۱,۶	۱,۳	۱	۰,۸	۰,۹	روستایی

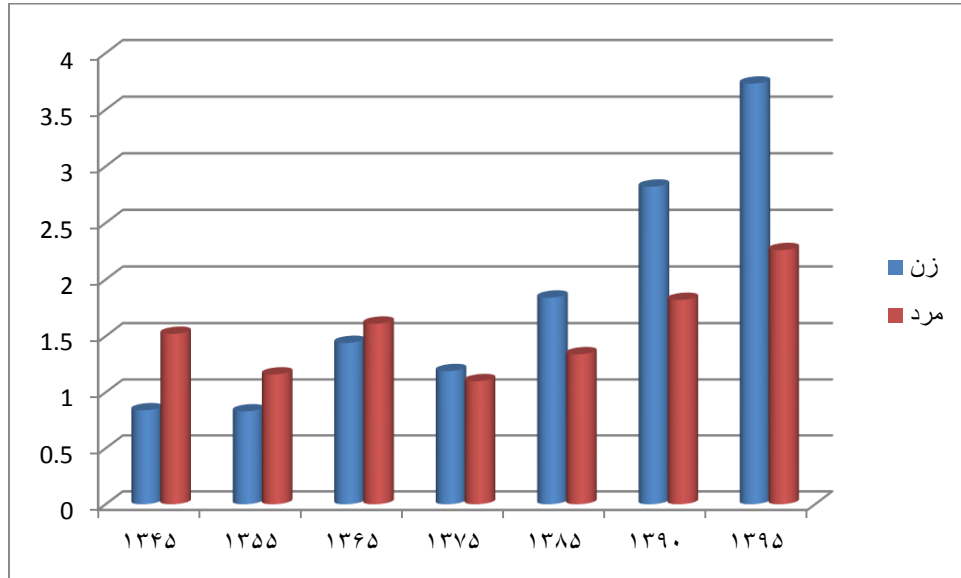
الگوی تجرد قطعی در بین مردان و زنان مناطق شهری و روستایی تقریباً مشابه است. اما سرعت افزایش تجرد قطعی بین سالهای ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۵ در بین زنان روستایی بیشتر از زنان شهری است و در بین مردان شهری بیشتر از مردان روستایی است .

در جدول ۳ تجرد قطعی بر اساس سواد نشان داده شده است بر اساس این جدول سرعت افزایش تجرد قطعی زنان بی سواد در مقایسه با زنان باسواد بیشتر است . افزایش سطح تحصیلات زنان تا سطوح عالی و عدم شانس انتخاب زنان برای ازدواج همانطور که باعث شده در مقایسه با مردان تجرد قطعی آنان بیشتر شود از آن طرف بی سوادی زنان عاملی بوده که شانس ازدواج آنان کمتر شده . موضوعی که در بین مردان بی سواد که شانس انتخاب بیشتری برای ازدواج دارند کمتر مشاهده شده است . البته این دیدگاهها فرضیاتی است که اثبات نشده و می بایست بررسی شود که فرصت آن در این مقاله نیست .

جدول ۳ - تجرد قطعی به تفکیک سواد و جنس در سالهای ۹۵-۱۳۸۵

زن		مرد		شرح	
بی سواد	باسواد	بی سواد	باسواد		
۱,۱۳	۲,۴	۱,۵۶	۱,۲۹	کل	۱۳۸۵
۱,۱۴	۲,۴۸	۱,۸۷	۱,۴۱	شهری	
۱,۱۱	۱,۹۳	۱,۲۸	۰,۷۶	روستایی	
۳,۱۴	۳,۹۶	۳,۴۶	۲,۱۳	کل	۱۳۹۵
۲,۹۱	۳,۸۸	۴,۱۹	۲,۳۱	شهری	
۳,۴۱	۴,۳	۲,۶۵	۱,۳۳	روستایی	

تجرد قطعی مردان و زنان کشور در سالهای ۹۵-۱۳۴۵

ماخذ داده های تجرد قطعی کلیه جداول بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن محاسبه شده است .